

- A BLS hivatalos ágazati indexei konzisztens koncepcióra alapozottak, ezeket is felhasználva a BEA állítja össze súlyozással az országos **beruházási árindexeket**, amely tartalmazza az importárindexeket is. Ezek a módszerek azért nem kompatibilisek (*upward bias*), mert más súlyok és kiigazított indexek lehetnek az IKT eszközeinek beruházásában, mint a belföldi kibocsátásban, ahol eltérők az import minőségi paraméterei. A hivatalos termelőiár-indexek az inputköltségekre alapozottak, és az indexek az IKT komponenseinek (például a félvezetők, szoftverek) minőségi tényezőit figyelmen kívül hagyják.
- A kutatók elemzései hosszú idősorokat tartalmaznak, azonban a hivatalos adatsorok ilyen távon nem teljesek, vagy módszereiket módosították. A BLS termelőiár-indexeinek revíziója a közlést követő hat hónapos időszakban engedélyezett, ezután az „időablak” zárt. A BEA által kiadott GDP adatsorok **nagyrevíziója** évekkel később is indokolt lehet, visszszámításokkal.
- A hivatalos statisztika (BLS, BEA, Census) költségvetési korlátai is lényegesek a TFP itt vizsgált kiigazításainak kezelésében.

A GDP kiigazított növekedési üteme az IKT torzításainak kiszűrésének hatására várhatóan kissé megnő a hivatalos adatsorokkal összevetve. Ennek ellenére a TFP növekedése kisebb ütemű, mint 1995-től 2004-ig. Az IKT más területekre tovaterjedő hatásai világszerte befolyásolják a TFP növekedésének ütemét, a globális értékláncok gyorsítják ezt a folyamatot.

TÁRGYSZAVAK: munkatermelékenység, indikátor, modellszámítás, Amerikai Egyesült Államok

NÁDUDVARI ZOLTÁN

Általános kérdések

171/2016

COUNTER 5 – online szakirodalmi adatbázisok használatának mérési lehetőségei

Oliver Pesch: COUNTER: looking ahead to release 5 of the COUNTER code of practice

The Serials Librarian, 2016. 2. sz. 83–90. p.

URL: <http://dx.doi.org/10.1080/0361526X.2016.1210554>

DOI: [10.1080/0361526X.2016.1210554](https://doi.org/10.1080/0361526X.2016.1210554)

Az online szakirodalmi adatbázisok használati adatait elsősorban az úgynevezett COUNTER szabványcsalád¹ által biztosított módon állítják elő. Az első COUNTER kézikönyvet 2003-ban tették közzé. A rohamosan változó digitális környezet azonban újabb és újabb követelményeket támasztott az online források használatának mérésére. Napjainkban a 2014-ben publikált COUNTER 4 szabvány a mérvadó, a tudományos szervezettel foglalkozó szakértők azonban már a COUNTER 5 szabvány részleteit egyeztetik. A tudományos kiadók és könyvtárak számára kiemelt fontosságú az online adatbázisok használatának szabványosított és következetes nyomon követése. A COUNTER munkájában napjainkban több mint kétszáz intézmény vesz részt: kiadók, forgalmazók, könyvtárak, tudományos egyesületek.

A COUNTER szabványcsalád meghatározza, hogy milyen típusú adatok várhatók el az online szakirodalmat szolgáltató szervezetektől. Az első, 2003-as szabvány hét jelentést határozott meg. Ezek közül az első öt kötelező, az utolsó kettő ajánlott lekérdezési lehetőség volt:

JR1 – Sikeres folyóiratcikk-letöltések havi és folyóiratcím szerinti bontásban

JR2 – Visszautasított keresések havi és folyóiratcím szerinti bontásban (amennyiben olyan folyóiratcikket szeretett volna letölteni a felhasználó, amelyre az intézményben nem volt előfizetés)

DB1 – A keresések és munkamenetek száma havi és adatbázis szerinti bontásban (egy munkamenetnek számít, ha egy felhasználó több keresést/letöltést futtat egymás után)

DB2 – Visszautasított keresések havi és adatbázis szerinti bontásban

¹ Az elnevezés a *Counting Online Usage of Networked Electronic Resources* kifejezés rövidítése.

DB3 – Keresések és munkamenetek száma havi és szolgáltató szerinti bontásban

JR3 – Sikeres és visszautasított letöltések száma havi, folyóiratcím és oldaltípus szerinti bontásban

JR4 – A keresések száma havi és szolgáltató szerinti bontásban

A COUNTER 4 már huszonhárom különböző jelentést határoz meg, amelyek között szerepelnek az e-könyvekre, a keresőfelületekre, a megjelenés éveire, a multimédia-tartalmakra és a nyílt hozzáférésű (open access) tartalmakra vonatkozó jelentések.

Az évek során nem csak új jelentésekkel gazdagodott a COUNTER-család. Elvárássá vált a többszöri kattintások szűrése (például amikor a lassú internetkapcsolat miatt türelmetlen felhasználó egymás után többször kattint ugyanarra a cikkre), az automatikus lekérdezések megkülönböztetése a személyes lekérdezésektől (például amikor egy adott intézményre vonatkozó szerzői adatokat kérnek le repozitóriumi áttöltésre), az asztali és mobil számítógéppel történő lekérdezések megkülönböztetése. A COUNTER 5 egyik legnagyobb kihívása éppen az, hogy az online világ sokszínűségét egyszerű és közérthető szabvány-családban tükrözze. A legfontosabb elvárás az összehasonlíthatóság, az egyértelműség, az egyszerűség, a rugalmasság és a folyamatos fenntarthatóság.

Összehasonlíthatóság

Az első COUNTER jelentések emberi felhasználásra készültek. Az évek során azonban elvárás lett a jelentések számítógépes kezelhetősége és bevezetésre került a SUSHI-szabvány² valamint az addigi XLS-formátum mellett bevezették az XML-formátumot az automatikus lekérdezések kezelésére. A kétféle formátum következtelenséget vont maga után. Például a JR1-jelentés esetén az XLS-formátum összeadva, az XML-formátum azonban megbontva közölte a HTML- és PDF-letöltések számát. Érthető elvárás a szabvány-családdal szemben, hogy valamennyi jelentés formátumától is függetlenül azonos szerkezetben legyen hozzáférhető. Az ehhez szükséges mezőket a COUNTER 5 szabályozza majd.

Egyértelműség

Az évek során több útmutató és szöveget is napvilágot látott a COUNTER jelentésekhez. A COUNTER 5 szeretné ezeket tovább bővíteni és kiegészíteni a jelentések lehetséges használatára vonatkozó útmutatókkal és példákkal.

Egyszerűség és rugalmasság

A jelentések egyszerűsítését elősegíti a már említett összehasonlíthatóság és a jelentések egységes szerkezete. De a jelentések számának csökkentése is az egyszerűséget támogathatja. A jelenlegi huszonhárom jelentés mindegyike egy-egy speciális kérdésre ad választ. Ennek következtében egyes jelentéseket gyakrabban, másokat ritkábban alkalmaznak. A COUNTER jelentések ritkíthatók a ritkábban használt jelentéstípusok összevonásával, illetve azzal, ha a jelenleg egy-egy jelentésre jellemző adattípust több jelentésre kiterjesztik. Ilyen például a mobilszközettel történő lekérdezések számát megadó jelentés. A mobilszközökre vonatkozó bontás kiterjeszthető az összes lekérdezésre, és így ezek a speciális jelentések törölhetők a rendszerből. A rendszer így egyszerűsödik, de rugalmasabbá is válik, hiszen több adattípus is jellemezhető lesz a mobilszközettel történő használat szempontjából.

Fenntarthatóság

A COUNTER 4-et 2014-ben vezették be, a COUNTER 5-öt pedig várhatóan 2019 elején teszik kötelezővé. Az ötéves periódus túl hosszú az online világ és az azzal szemben támasztott igények rohamos változásához képest. A fenntarthatósághoz szükséges az esetleges kisebb változások perióduson belüli érvényesíthetősége. Ez természetesen nem jelentené a szabványok lényegét érintő változások rendszertelen bevezetését.

A fenti szempontok mellett a COUNTER 5 fontos célja az e-könyvekre vonatkozó használati adatok szabályozása. Ebben lényeges szerepe lesz a megtekintésszámok vizsgálatának. Egy-egy e-könyv esetén tehát nem feltétlenül a megtekintett oldalak vagy fejezetek száma lehet a legfontosabb mutató, hanem a megtekintések száma – függetlenül attól, hogy a felhasználó az egész könyvet, egy könyvfejezetet vagy csak egy oldalt tekintett-e meg.

Fontos feladat a keresőfelület hatásának szűrése is. Előfordul, hogy a szolgáltató a felületen automatikusan egy-egy tanulmány HTML-változatát jeleníti meg, de lehetőséget biztosít a PDF-változat letöltésére. Sok esetben a felhasználó a cikk gyors megtekintése után a PDF-változatot tölti le. Ez az eljárás a használati adatokat a duplájára torzíthatja – tényleges használatnövekedés nélkül. A COUNTER 5 jelentéseknél figyelni kell ezeknek a hatásoknak a mérséklésére, amire lehetőség lehet az egy-egy munkameneten belüli megtekintéseknél a duplumok szűrése.

² Az elnevezés a *Standardized Usage Statistics Harvesting Initiative* kifejezés rövidítése.

A COUNTER 5 esetén már nem lehet elkerülni az intézményi repozitóriumokra vonatkozó jelentések kidolgozását. Új területet jelenthet az online szakirodalom használatának mérésére, ha a letöltött tanulmányok további felhasználásának nyomon követésére is lehetőség nyílik. Erre vonatkozóan már végeztek vizsgálatokat tudományos közösségi oldalak és hivatkozáskezelő szoftverek bevonásával. A kiadó így nyomon követhetné tartalmainak felhasználását az online világban a saját felületén túlmutatóan is.

A COUNTER 5 tervezetét 2017 elején teszik közzé, a végleges változatot pedig 2017 nyarán tervezik publikálni. A szolgáltatóknak így 18 hónap áll majd a rendelkezésére ahhoz, hogy felületeiken 2019 elején már a COUNTER 5 szabványcsaládnak megfelelően biztosítsák a használati adatokat.

TÁRGYSZAVAK: szakirodalmi adatbázis, adatszolgáltatás, COUNTER 5

LENCSES ÁKOS

172/2016

A hivatalos statisztika értéke (második rész)

Value of Official Statistics

UNECE, 2016. január 21. 1–61. p.

URL: https://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/ece/ces/bur/2016/February/16-Add1_-_Value_of_official_stats.pdf

Az ENSZ Európai Gazdasági Bizottsága Európai Statisztikusok Értekezlete (UNECE/CES) 2016. áprilisi ülésén tárgyalt a hivatalos statisztika értékéről. A szakértői csoport jelentése a vezetői összefoglalót (I.) és a bevezetőjét (II.) követően ismerteti a jelenlegi helyzetet (III.), a hivatalos statisztika komparatív előnyeit (IV.), az érték meghatározásának és tudatosításának gyakorlatát (V.), az értékalkotás partnerségét (VI.). A jelentés ajánlásainak (VIII.) az a célja, hogy a hivatalos statisztika értéke jobban mérhető legyen (VII.)

A kiadvány öt melléklete:

1. A hivatalos statisztika érzékelt hasznosságának példái;
2. A felmért nemzeti statisztikai hivatalok fő üzenetei, szlogenjei;
3. A nemzeti statisztikai hivatalok felvételének, monitorozásának témái, vizsgálati pontjai;
4. Más ágazatok szervezeti értékalkotásának és az érték tudatosításának esettanulmányai;
5. Partnerségek a nemzeti statisztikai hivatalok részvételével.

Bevezetés (II.)

A hivatalos statisztika nemzeti intézményei (NSI) évtizedek óta világszerte sikeresen szolgáltatnak jó minőségű és megbízható információkat. Az NSI költségvetési előirányzatai az évek során szűkülnek, erősödik az igény a források és kapacitások hatékonyabb felhasználására. Reális a veszély, hogy az NSI nem ismeri fel kellő időben a fejlesztések szükségességét, az új technológiák alkalmazásának jelentőségét. A hivatalos statisztika válaszúthoz ért napjainkban.

Forradalmi hatású a fejlődés, különösen a digitális technológiák globális térhódítása, távlatilag mind több új, releváns tömeges adatforrás lép be. A hivatalos statisztika gazdasági, társadalmi elfogadottsága és a működés hatékonysága új megközelítéseket igényel az adatáradat (a Big Data) kínálatával összevetve. Továbbra is elfogadott érv a hivatalos statisztika mellett, hogy a helyes döntés előfeltétele az NSI megbízható információforrása. Az NSI korszerű önmeghatározása közelebb van az „információszolgáltató”, mint a „statisztikai” ágazat tevékenységéhez.

A jelenlegi helyzet (III.)

A dolgok értéke sokféle megközelítéssel meghatározható. Az értékelés alapja a tevékenység és eredményeinek fontossága, a hasznosság minősítése. Értékadatban mérhető az érték, ha az információ a piacokon forgalomképes. A piaci tevékenység rendszeres kibocsátása anyagi, valamint pénzben kifejezett ismérvekkel értékelhető, az ellenértéket összevetik a termék és szolgáltatás ráfordításaival.

Az érték a közszolgáltatások esetén is fontos elemzési szempont. Itt a közszolgáltatás értékére a társadalmi hasznosság mérése ajánlott, sajátos tényezőkkel. A hivatalos statisztika értékelésében mellékes például, hogy a felhasználó milyen (pénzértékben mérhető) térítéssel, egyéb közteherrel jut a kiadott információhoz.

Nem statikus az érték, hanem koronként változnak az értékelés ismérvei. Ismert példa a „világító eszköz” értéke, a korábbi századokban ennek felelt meg a mécses, majd a petróleum- és a gázlámpa, azonban a villanyvilágítás megjelenése után azok avulttá, értéktelenné váltak. A gőzgép kora értékelte ezt a hajtóerőt, de megszűnt az értéke, amikor hatékonyabb energiahordozók terjedtek el. Ilyen dinamikus változások érvényesülnek korunkban, a hivatalos statisztikában is világszerte.

A döntési folyamatok aktuális igényei határozzák meg a szolgáltatott közhiteles adat értékét.

A hivatalos adat akkor értékes, ha megfelel az üzleti, a háztartási, a nemzeti és a nemzetközi elszámolások igényeinek. Igény van arra, hogy a közérdekű információ friss, megbízható, elvárt minőségű legyen. Értékes az a statisztika, amelynek tartalma keresett és releváns.

Az UNECE szakértői negyvenkilenc választ értékelték a hivatalos statisztikáról.¹ A 2015. októberi felvétel válaszolóinak kétharmada úgy minősítette a helyzetét, hogy az NSI tevékenységének értéke növekvő tendenciájú, bár három válasz csökkenést említ. A válaszolók több mint fele szerint határozottan növekszik a bizalom a hivatalos statisztika közléseit illetően, a többi esetben nem volt ilyen értékelés. A válaszolók kétharmada szerint növekvő a hivatalos statisztika relevanciája, a felhasználók elérhetik a számukra fontos adatsorokat, a többi esetben ezt nem értékelték.

A hivatalos statisztika érzékelt értéke az alkalmazók igényeinek rendszeressége szerint változik. Vannak gyakran visszatérő felhasználók, és olyanok is, akik csak alkalmanként kérnek statisztikai információt, előfordul első alkalommal felhasználó is. Nő az utóbbiak (nem rendszeres) felhasználásainak részesedése, mind többen igényelnek viszonylag egyszerű, gyors választ az adatkérésre. A világhálón végzett keresés aránya gyorsan nő, viszonylag kevés felhasználó fordít időt a nagyobb adattáblák tanulmányozására. A világhálón elérhető adat háttérbe szorította a hagyományos nyomtatott tájékoztatást. A felhasználók átlagosan 50%-a szerint nem könnyű fellelni a statisztikai adatokat.

A nemzetközi adatbázisok felhasználói körében indokolt az igény arra, hogy az NSI javítsa a mutatóinak nemzetközi összehasonlíthatóságát. A piaci szereplők és a gazdasági döntést hozók bizalma kisebb a hivatalos statisztikában, mint a kormányzati felhasználóknak, az előbbi felhasználók ezért

kisebb érzékelt értéket tulajdonítanak a kiadott adatsoroknak.

Lényeges az értékelésben a hivatalos statisztikák forrása, módszere, megbízhatósága, összehasonlíthatósága stb. A felhasználók sok esetben nem tudják, hogy miként érhető el ilyen információk. Gyakran keresik az adatok összefüggését, közérthető mondanivalóját, „sztoriját”, hiányolják, ahol ezek nem segítik a hivatalos statisztika felhasználását.

A hivatalos statisztika sokféle döntéshez szolgáltat mutatósorozatot, ilyen témakörök például:

- a minimálbér;
- az üzemanyagok adótartalma,
- a foglalkoztatottság, munkanélküliség, szegénység szakpolitikái;
- a népesség és aktív korcsoportok előreszámítása;
- az ingatlanok, lakásbérlés piaci elemzése;
- a város- és vidékfejlesztés tervei;
- a szakszervezeti egyeztetés;
- a szállítás infrastruktúrája;
- az oktatás szakpolitikája,
- a költségvetési támogatás, közterhek alakulása;
- a választás és népképviselő adatsorai;
- a bevándorlás;
- a nemzetközi áruforgalom, szolgáltatások külkereskedelme;
- az életminőség összehasonlítása;
- a bankok kamatainak alakulása;
- az állami pénzügyek, költségvetés;
- a stratégia tervek a helyi, nemzeti és nemzetközi fejlesztésre;
- a beruházások stb.

Ahol az NSI figyelemmel kíséri a hivatalos statisztika eredményeinek felhasználását az itt említett témák döntéseikhez, ott kedvező tendenciájú a tevékenységének értékelése, például a médiában megjelenő vélemények elismerik az adatok hasznosságát, javul a bizalom.

- Az ír, a finn és a brit esettanulmányok a hivatalos statisztikák javuló értékelését említik;
- A kanadai, a litván, a magyar, az olasz vagy a svájci esettanulmányok említenek olyan eseteket is, amelyekben a hivatalos statisztikai adatsort félreértették, figyelmen kívül hagyták, illetve tévesen értelmezték.

Az esettanulmányok (a jelentés 1. mellékletében) kiemelik a hivatalos statisztika komparatív előnyeit, amelyek értékalkotó tényezők. Az NSI mellett nagy teljesítményű egyéb információforrások is elérhetőek, érdemes azokkal együttműködni.

¹ Az UNECE felvételében résztvevő országok: Örményország, Azerbajdzsán, Fehér-Oroszország, Bosznia-Hercegovina, Bulgária, Kanada, Chile, Kolumbia, Horvátország, Észtország, Finnország, Grúzia, Görögország, Magyarország, Izland, Írország, Izrael, Olaszország, Japán, Kazahsztán, Kirgizisztán, Lettország, Litvánia, Luxemburg, Mexikó, Moldávia, Hollandia, Új-Zéland, Norvégia, Lengyelország, Portugália, Románia, Oroszország, Szerbia, Szlovákia, Szlovénia, Spanyolország, Svédország, Svájc, Tadzsisztán, Törökország, Ukrajna, Egyesült Királyság, az Egyesült Államok kormányzati intézményei (United States Energy Information Administration, United States Social Security Administration, United States Bureau of Labor Statistics). Nemzetközi szervezetek is válaszoltak: például az Eurostat.

A hivatalos statisztika komparatív előnyeinek kihasználása (IV.)

Az NSI kiemelheti a hivatalos statisztika fontosabb értékeit más adatforrásokkal összehasonlítva és széles körben tudatosíthatja a versenylőnyöket. A hivatalos statisztika összeállítása megalapozott szabványos módszerekkel történik. Előnyös a jogszabályok szerint kialakított stabil intézményrendszer. Az NSI tájékoztatásai konzisztens, pontos, hiteles adatsorokat tartalmaznak.

Potenciálisan erősek az említett versenylőnyök, azonban nem automatikus a felhasználók kedvező értékelése. Az NSI több módon érvényesítheti a komparatív előnyét. A márka megalkotása, védelme és javítása aktív intézkedést igényel. A felhasználók legyenek az NSI stratégiájának fókuszában, ezt szolgálják a termelési folyamatok. Tárják fel az igényeiket és adjanak rugalmas és gyors választ azok változásaira. Az NSI legyen kész és képes az új módszerek, technológiák befogadására, hogy ezzel növelje statisztikáinak értékét.

E számunk szerzői

BÁNDI MELISSA,

a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár
tájékoztató könyvtárosa

BEDECS ÉVA,

a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár
tájékoztató könyvtárosa

ERÁT DÁVID,

a Pécsi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Demográfia és Szociológia Doktori Iskolájának
doktorandusza

HAJNAL BÉLA,

a Debreceni Egyetem főiskolai tanára

HOLKA LÁSZLÓ,

a Központi Statisztikai Hivatal
ny. vezető főtanácsosa

HORVÁTH BALÁZS,

a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár
kutatótámogató könyvtárosa

HORVÁTH VERONIKA,

a Pécsi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Demográfia és Szociológia Doktori Iskolájának
doktorandusza

KÁLMÁN RITA,

a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár
főosztályvezetője

LENCSES ÁKOS,

a Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtár és Információs Központ
főkönyvtárosa

NÁDUDVARI ZOLTÁN,

a Központi Statisztikai Hivatal
ny. főtanácsosa

PÁRI ANDRÁS,

az Emberi Erőforrások Minisztériuma
stratégiai referense

RÓZSA GÁBOR,

a Központi Statisztikai Hivatal
ny. főosztályvezető-helyettese

SZULY RITA,

a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár
kutatótámogató könyvtárosa

TÁRGYSZAVAK: hivatalos statisztikai intézmény, ENSZ
EGB Európai Statisztikusok Értekezlete

NÁDUDVARI ZOLTÁN

Nemzetközi Statisztikai Figyelő

ISSN 2416-0814

Megjelenik évente négyszer

II. évfolyam 4. szám

Főszerkesztő

Rózsa Dávid

Főszerkesztő-helyettes

Pásztor Angelika

Rovatszerkesztők

Holka László (Társadalom)
Nádudvari Zoltán (Gazdaság)
Rózsa Gábor (Demográfia)

Olvasószerkesztő

Szuly Rita

Lapterv

Domonkos László

Kiadó

Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár
Budapest II., Keleti Károly u. 5.

Felelős kiadó

Fülöp Ágnes

A szerkesztőség elérhetősége

Telefon: +36 (1) 345-6406

E-mail: david.rozsa@ksh.hu

Honlap

http://konyvtar.ksh.hu/index.php?s=kiadvany_nsf

